Asiantuntijalausunto: E 32/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n kestävän rahoituksen taksonomian delegoidut asetukset ja E 33/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto koskien kestävän rahoituksen kehystä. Talousvaliokunta 19.10.2023.

Ilmastopaneelin puheenjohtaja Markku Ollikainen, tiedesihteeri Marianne Leino

Komission tiedonanto kestävän rahoituksen kehyksestä

Komission tiedonanto kestävän rahoituksen kehyksestä tarjoaa katsauksen kestävän rahoituksen kehyksen tilanteeseen käytännössä. Siinä pyritään vastaamaan toimeenpanon haasteisiin ja sidosryhmiltä tulleisiin kysymyksiin toimeenpanoa koskien.

Suomi suhtautuu perusmuistion mukaan myönteisesti EU:n kestävän rahoituksen kehyksen tavoitteisiin, ja pitää tervetulleena käytettyyttä edistävät komission linjaukset. Suomi pitää hyvänä kannustamista kestävän rahoituksen kehyksen välineiden vapaaehtoiseen käyttöön ja pitää tärkeänä viherpesun ehkäisemiseen liittyviä toimia. Lisäksi pidetään tärkeänä, että pk-yritykset otetaan huomioon kestävän rahoituksen kehyksen jalkauttamisessa. Perusmuistiossa myös todetaan, että mahdollisista uusista kestävän rahoituksen kehykseen liittyvistä aloitteista tulisi tehdä kattavat vaikutusarviot.

Perusmuistion mukaan Suomi pyrkii vaikuttamaan, että taksonomian taloudelliset toiminnot kattaisivat mahdollisimman laajan kokonaisuuden, jotta entistä useammalla sektorilla ja taloudellisella toimijalla olisi mahdollisuus pyrkiä taksonomian mukaisuuteen. Esimerkiksi kaivosteollisuus nähdään perusmuistion mukaan tällaisena sektorina, sillä kriittisten materiaalien kasvavan kysynnän vuoksi sillä on merkittävä rooli hiilineutraaliuteen pyrittäessä. Tämän lisäksi hallitusohjelman mukaan kannatetaan EU:n puolustusteollisuuden lisäämisestä taksonomiaan.

Komission suositus siirtymärahoituksesta

Osana tiedonantoa komissio antoi myös suosituksen, jonka tarkoituksena on tukea markkinatoimijoita, jotka haluavat hankkia tai tarjota siirtymärahoitusta, tarjoamalla käytännönläheisiä ehdotuksia siirtymärahoitukseen liittyvistä lähestymistavoista. EU-oikeus ei määrittele siirtymärahoituksen käsitettä, mutta komission mukaan “sillä rahoitetaan ilmasto- ja ympäristötehokkuuteen tehtäviä parannuksia, jotka mahdollistavat siirtymisen kestävään talouteen EU:n ilmasto- ja ympäristötavoitteita vastaavassa aikataulussa".

Suosituksia annetaan siirtymärahoitusta hakeville, tarjoaville tai käsitteleville, yrityksille, pienille ja keskisuurille yrityksille (poislukien mikroyritykset), välittäjille, sijoittajille, jäsenvaltioille ja viranomaisille, joita kannustetaan käyttämään vapaaehtoisesti suosituksessa esitettyjä kestävän rahoituksen työkaluja. Tavoitteena on komission mukaan edistää investointeja siirtymään, tarjoamalla välineitä siirtymäsijoitusmahdollisuuksien uskottavuuden varmistamiseen.

Mahdollisina välineinä komission suositus listaa mm. tieteeseen perustuvat tavoitteet siirtymäpolkujen pohjaksi, uskottavat siirtymäsuunnitelmat ja taksonomian hyödyntämisen.

Siirtymärahoitusinvestointeja voisivat olla perusmuistion mukaan esimerkiksi: “1) investoinnit sijoitusportfolioihin, jotka seuraavat EU:n vähähiilisiä vertailuarvoja, 2) investoinnit taksonomian mukaisiin taloudellisiin toimintoihin ja taksonomiakelpoisiin taloudellisiin toimintoihin, jotka muuttuvat taksonomian mukaisiksi viiden vuoden sisään, 3) investoinnit yrityksiin, joita koskee uskottava siirtymäsuunnitelma yrityksen tai yksittäisen toiminnan tasolla tai 4) investoinnit yrityksiin, joilla on uskottavia tieteeseen perustuvia kestävyystavoitteita."

Ilmastopaneelin näkemyksiä kestävän rahoituksen tiedonannosta & siirtymärahoituksen suosituksista

Komission viesti tiedonannon ja suosituksen perusteella on hyvä ja selkeä; rahoitusta siirtymään kohti hiilineutraaliutta tarvitaan nyt. Yksityisen rahoituksen merkitys siirtymässä on valtava; tiedonannon mukaan, jotta vihreän kehityksen ohjelman, REPowerEU-suunnitelman ja nettonollateollisuutta koskevan lainsäädäntöehdotuksen (COM(2023) 161 final) tavoitteet saavutettaisiin, tarvittaisiin noin 700 miljardin euron vuosittaiset lisäinvestoinnit. Näistä suurin osa on rahoitettava yksityisellä pääomalla.

On hyvä, että Suomi suhtautuu perusmuistiossa myönteisesti komission tiedonantoon ja suositukseen. Kuten perusmuistiossa talousvaikutuksia käsittelevässä osiossa tunnistetaan: “Jos rahoitusta ohjautuisi merkittävällä tavalla vihreän siirtymän rahoittamiseen, se todennäköisesti edistäisi myös koko talouden ja yhteiskunnan kehittymistä vähähiilisemmäksi.” Suomella on kaikki mahdollisuudet hyötyä valtavasti rahavirtojen kääntämisessä kestävämmille poluille, jos vihreän siirtymän investointeja saadaan houkuteltua Suomeen.

Ilmastopaneeli pitää komission suositusta siirtymärahoituksesta tervetulleena ja kannustaa Suomea huomioimaan suosituksen esittämät toimet.

Ilmastopaneeli muistuttaa, että taksonomian tarkoitus on helpottaa rahoituksen suuntaamista toimintoihin, jotka täyttävät tiukat alakohtaiset tiettyihin ympäristötavoitteisiin liittyvät kriteerit, eivätkä aiheuta muille ympäristötavoitteille merkittävää haittaa, samalla kun sosiaaliset vähimmäistason suojavaatimukset täyttyvät. Taksonomia ei rajoita investointeja, mutta antaa rahoitusmarkkinoille tärkeää tietoa sijoitusten kestävyydestä.

Johdonmukainen vihreän siirtymän edistäminen auttaa luomaan sijoitusvarmuutta markkinoille. Ilmastopaneeli muistuttaa, että jäsenvaltioilla on kuitenkin oma vastuunsa johdonmukaisesta investointiympäristöstä huolehtimisessa. Suomessa on valitettavasti hallitusohjelmakirjausten ja talousarvioesityksen sekä budjettilakien myötä otettu myös epäjohdonmukaisia askeleita. Tällaisina näyttäytyvät mm. liikenteen polttoaineiden jakeluvelvoitteen KAISUssa hahmotetun noston jarruttaminen, liikenteen polttoaineiden valmisteveron alennus sekä kuntien ilmastosuunnitelmien poistaminen ilmastolaista[1].

Ympäristöä koskeva delegoitu asetus – Suomen kanta

Ympäristöä koskevalla delegoidulla asetuksella pyritään tukemaan & annetaan teknisiä kriteereitä koskien

1) vesivarojen ja merten luonnonvarojen kestävää käyttöä ja suojelua,
2) kiertotalouteen siirtymistä,
3) ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä ja vähentämistä sekä
4) luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelua ja ennallistamista.

Ympäristöä koskeva delegoitu asetus tulee automaattisesti voimaan, mikäli jäsenmaiden neuvostossa ei määräajassa synny tarvittavaa määräenemmistöä delegoidun asetuksen hylkäämiseksi.

Perusmuistion mukaan Suomi vastustaa komission delegoitujen asetusten hyväksymistä nykyisessä muodossaan. Suomi näkee ongelmana sen, että metsämaalle rakentaminen rajautuu ympäristöä koskevassa delegoidussa asetuksessa ulos taksonomian mukaisesta rakentamisesta. Asiaa perusteellaan näin: "Suomi on suurimmaksi osaksi metsämaata, ja jo olemassa olevien taksonomian kriteerien myötä metsämaalle rakentamiselle kohdistuu korkeampi rahoituskustannus, joka nostaa kokonaiskustannuksia."

Ympäristöä koskeva delegoitu asetus – Ilmastopaneelin näkemys

Ilmastopaneeli ei voi yhtyä valtioneuvoston kielteiseen kantaan ja sen perusteluun. Metsämaalle rakentaminen vaikuttaa metsäkadon kautta maankäyttösektorin nettonieluun. Metsäkato on Suomessa todellinen ongelma. Metsää raivataan vuosittain noin 14 000 hehtaaria, suurimmaksi osaksi rakentamisen ja pellonraivauksen seurauksena[2]. Metsäkadon kasvihuonekaasupäästöt ovat vuosittain noin 3 Mt ja ne heikentävät nettonielua

[1] Ks. lisää: https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2023/10/Asiantuntijalausunto_HE-41_2023-vp_talousarvio-2024-ja-VNS-1_2023-vp-julkisen-talouden-suunnitelma-2024%E2%80%942027_YmV.pdf

[2] Assmuth, A., Lintunen, J., Wejberg, H., Koikkalainen, K., Uusivuori, J. & Miettinen, A. 2022. Metsäkadon ilmastohaitta ja hillinnän ohjauskeinot Suomessa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 31/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

koko painollaan. Hiilivaraston vähenemisen ja hiilinielun heikkenemisen ohella metsäkato kiihdyttää luontokatoa.

Ilmastopaneeli korostaa, että Suomella on suuri haaste saavuttaa maankäyttösektorille asetettu vuoden 2030 nettonielutavoite[3]. Mikäli tavoitetta ei saavuteta, siitä seuraa kustannuksia. Delegoitu asetus itse asiassa edesauttaa Suomen maankäyttösektorin tavoitteiden saavuttamista. Ilmastopaneeli muistuttaa, että hallitusohjelmassa on otettu tavoitteeksi niin hiilinielujen kasvattaminen kuin luontokadon torjunta. Hallitusohjelmassa myös linjataan maankäytön muutosmaksun selvittämisen jatkamisesta. Suomi on ollut kuitenkin huomattavan hidas ottamaan kyseistä ohjauskeinoa käyttöön, joten kaikki keinot metsäkadon torjumiseen tulevat tarpeeseen. Investointien ohjaaminen taksonomian kaltaisella kannustimella on sekä oikeudenmukaista että kustannustehokasta.

Ilmastopaneeli korostaa, että taksonomiakriteerit eivät ole toiminnan kieltoja, vaan ne ohjaavat kestävän rahoituksen periaatteita ja mahdollistavat rahoitusvirtojen kääntämisen ilmastolle ja ympäristölle kestävämpään suuntaan. Ilmastopaneeli huomauttaa, että taksonomia on keskeinen instrumentti tarvittavien yksityisten rahoitusvirtojen kääntämisessä kestävälle polulle. Komission tiedonanto kestävästä rahoituksesta toteaa, että yksi osoitus kestävän rahoituksen kehyksen toimivuudesta on se, että yritysten EU:n kestävän rahoituksen taksonomian mukaisuudesta on saatu myönteistä tilastotietoa. Tiedonannon mukaan STOXX Europe 600 -indeksiin kuuluvat yritykset, jotka raportoivat jollakin tavalla taksonomian mukaisuudesta, ovat raportoineet keskimäärin taksonomian mukaisuudeksi pääomamenoista 23 prosenttia, toimintamenojen osalta 24 prosenttia ja liikevaihdon osalta 17 prosenttia. Myös Suomessa useat alat ja toimijat ovat jo pitkällä taksonomian käytännön toteuttamisen kanssa. Onkin reilua ja johdonmukaista, että Suomi tukee näiden edelläkävijätoimijoiden kestävyyspyrkimyksiä tukemalla delegoidun asetuksen hyväksymistä. Toisaalta on huomattava, että taksonomia on vain osa ratkaisua, yritysten kestävyysraportoinnilla on oma tärkeä roolinsa, sekä mahdollisesti luottoluokittajiin kohdistuvilla toimilla.

Ilmastopaneeli huomauttaa myös, että kuten valtioneuvosto toteaa, nyt Suomen vastustama muotoilu on kuitenkin jo mukana ilmastoa koskevissa taksonomian kriteereissä. Olisi ristiriitaista, jos ympäristökriteerit eivät olisi yhdenmukaisia ilmastokriteerien kanssa. Tämä antaisi myös markkinoille potentiaalisesti epäjohdonmukaisen signaalin. EU-taksonomiassa on keskeistä huomioida myös EU-tason vaikutus.

Edellä mainittuun perustuen, Ilmastopaneeli katsoo, ettei valtioneuvoston kanta ympäristöä koskevan delegoidun asetuksen hylkäämiseksi ole perusteltu.

[3] Lue lisää: Suomen ilmastopaneeli. 2023. Suuntaviivoja Suomen ilmastotoimien tehostamiseen. Suomen ilmastopaneelin julkaisuja 1/2023. https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2023/02/ilmastopaneelin-julkaisuja-1-2023-suuntaviivoja-ilmastotoimien-tehostamiseen.pdf